

Η διαπολιτισμική διδασκαλία της Ιστορίας σε μικτή τάξη στην Στ' Δημοτικού, μέσα από το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, το σχολικό εγχειρίδιο και τις απόψεις των εκπαιδευτικών

Χατζηλέλεκας Δημοσθένης

Διδάκτορας Παν. Θεσσαλίας, Συντονιστής Εκπαιδ. Έργου Δασκάλων - ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Θεσσαλίας
dichatzi@sch.gr

Περίληψη

Η παρούσα ποιοτική έρευνα αποπειράται να διερευνήσει τη διαπολιτισμική κατεύθυνση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, του εγχειριδίου Ιστορίας της Στ' τάξης του Δημοτικού, τις αντιλήψεις του ερευνητή και των εκπαιδευτικών γι' αυτά, αλλά και τη διαπολιτισμική παρέμβαση των εκπαιδευτικών. Η ερευνητική διαδικασία στηρίχτηκε στην ημιδομημένη συνέντευξη και στην μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου. Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθούν οι αρχές της διαπολιτισμικότητας. Όσον αφορά στους στόχους, στη διδακτική μεθοδολογία του Δ.Ε.Π.Π.Σ., του Α.Π.Σ. και του περιεχομένου του σχολικού εγχειριδίου, η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε το έλλειμμα της πολυπρισματικής οπτικής, της πλουραλιστικής αλληλεπίδρασης και την επικέντρωση σε παραδοσιακές μορφές αξιολόγησης. Αναφορικά με τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών, αναγνωρίζεται ο ελληνοκεντρικός εστιασμός, δεν διαφαίνεται η αλληλεπιδραστική αξιοποίηση των Ν.Τ. Η δραματοποίηση και το παιχνίδι ρόλων δεν χρησιμοποιούνται για την ιστορική ενσυναίσθηση, δεν εφαρμόζονται οι εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης και οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν ένα γνωστικό «έλλειμμα» στη διαχείριση της διαφορετικότητας.

Λέξεις-Κλειδιά: Διαπολιτισμική διδασκαλία της Ιστορίας, Δημοτικό Σχολείο

Εισαγωγή

Η παρούσα ποιοτική έρευνα αποπειράται να διερευνήσει τη διαπολιτισμική κατεύθυνση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, του εγχειριδίου Ιστορίας της Στ' τάξης του Δημοτικού, τις αντιλήψεις του ερευνητή και των εκπαιδευτικών γι' αυτά, αλλά και τη διαπολιτισμική παρέμβαση των εκπαιδευτικών. Το άρθρο εντάσσεται στην επιστημονική περιοχή της διαπολιτισμικής διδασκαλίας της Ιστορίας. Η ερευνητική διαδικασία στηρίχτηκε στην ημιδομημένη συνέντευξη και η λεπτομερής ανάλυση και ερμηνεία των αφηγήσεων έγινε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε επειδή θεωρούμε αναγκαίο τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του εκπαιδευτικού στο νεοδιαμορφούμενο πολυπολιτισμικό περιβάλλον, λόγω της συνεχώς διευρυνόμενης πολιτισμικής πολλαπλότητας.

Φυσικά, η διαπολιτισμική προοπτική είναι απαραίτητο να ενταχθεί σε όλα τα μαθήματα του σχολείου (Κεσίδου, 2008: 28). Αναφορικά με την Ιστορία, είναι σημαντικό: τα Προγράμματα Σπουδών και το σχολικό εγχειρίδιο να δίνουν βαρύτητα στην έννοια και στο περιεχόμενο της πολυπολιτισμικότητας, η οποία υποδηλώνει τον εστιασμό στον σεβασμό και στην ενθάρρυνση της πολιτισμικής πολυμορφίας και στην καταπολέμηση κάθε μορφής προκατάληψης απέναντι στον «άλλο». Συνάμα, πρέπει να αποβλέπουν στην ιστορική εγγραμματοσύνη, η οποία σημαίνει καλλιέργεια της δεξιότητας της πολύπλευρης κατανόησης των ιστορικών γεγονότων και συμβάλλει στην ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που αφορούν στη διεξαγωγή ιστορικής έρευνας και στην προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης (Λεοντσίνης, 2007: 27-28). Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της διαπολιτισμικότητας των στόχων, των μεθόδων

διδασκαλίας, των προτεινόμενων μορφών αξιολόγησης στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και το Α.Π.Σ. Ιστορίας και στο περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου της Νεοελληνικής και της Σύγχρονης Ιστορίας της Στ' τάξης του δημοτικού σχολείου και η έρευνα των διαπολιτισμικών αντιλήψεων των εκπαιδευτικών και αν αυτές υλοποιούνται στην ιστορική διδακτική τους προσέγγιση. Η συγγραφή του άρθρου υλοποιείται από το προσωπικό ενδιαφέρον του ερευνητή για την διαπολιτισμική διάσταση της σχολικής Ιστορίας, αλλά και τη διασπορά του προβληματισμού προς τους εκπαιδευτικούς σχετικά με τη διαπολιτισμική προσέγγιση στο μάθημα της Ιστορίας. Στο άρθρο παρατίθεται η θεωρία του θέματος, η μεθοδολογία της ποιοτικής έρευνας, η παρουσίαση και η ανάλυση των αποτελεσμάτων, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Θεωρητικό πλαίσιο

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) της Ιστορίας
Τα νέα Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. δημοσιεύθηκαν στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης το 2003 (Φ.Ε.Κ. τεύχος Β' αρ. φύλλου 303/13-03-2003 και στο δεύτερο τεύχος του Φ.Ε.Κ., με αριθμό φύλλου 304/13-03-2003). Στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. της Ιστορίας της Στ' τάξης του δημοτικού σχολείου, που αποτελεί γνωστικό αντικείμενο της παρούσας εργασίας, ως άξονες γνωστικού περιεχομένου ορίζονται: Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια, ο Ελληνισμός μετά την Άλωση, η Επανάσταση του 1821, η Ελλάδα ως ανεξάρτητο κράτος και η Ελλάδα στον 20^ο αιώνα. Οι γενικοί στόχοι αφορούν στην κατανόηση βασικών ιστορικών εννοιών της περιόδου, στη γνωριμία με τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου που εξετάζεται (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι., 2003^α: 185-186).

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ.) της Ιστορίας

Το Α.Π.Σ. της Ιστορίας για το δημοτικό σχολείο προσδιορίζει τους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος, που είναι η κατανόηση βασικών ιστορικών εννοιών, η γνωριμία με σημαντικά γεγονότα της ελληνικής Ιστορίας, καθώς και στοιχεία της Ιστορίας των άλλων πολιτισμών και λαών, ώστε να γίνεται η συσχέτιση και η βίωση της αλλαγής στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε διάστημα μακρών χρονικών περιόδων, η απόκτηση εθνικής συνείδησης, η αγάπη για τη χώρα τους και η διάθεση ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας και αλληλοκατανόησης με τους γειτονικούς λαούς (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι., 2003^α: 188).

Το σχολικό εγχειρίδιο

Το βιβλίο Ιστορίας της Στ' δημοτικού της συγγραφικής ομάδας: Κολλιόπουλου Ιωάννη, Καλλιαννιώτη Αθανασίου, Μιχαηλίδη Ιάκωβου και Μηνάογλου Χαράλαμπου έχει τίτλο: *Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου κόσμου*, έχει έκταση 240 σελίδων και αποτελείται από πέντε ενότητες που χωρίζονται σε κεφάλαια. Το εγχειρίδιο πραγματεύεται θέματα που αφορούν στις εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τους Νεότερους Χρόνους (μέσα 15^{ου} αιώνα - αρχές 19^{ου} αιώνα), Οι Έλληνες κάτω από την οθωμανική και τη λατινική κυριαρχία (1453-1821), Η Μεγάλη Επανάσταση (1821-1830), Η Ελλάδα στον 19^ο και 20^ο αιώνα. Κάθε ενότητα ξεκινάει με μία εισαγωγή και μία χρονολογική γραμμή, στην οποία είναι τοποθετημένα τα σημαντικότερα γεγονότα της. Στο τέλος κάθε ενότητας υπάρχει ανακεφαλαίωση. Στην αρχή κάθε κεφαλαίου, υπάρχει ένα σύντομο πλαίσιο, όπου περιλαμβάνει μία περίληψη του κεφαλαίου. Έπεται η κυρίως αφήγηση και το γλωσσάρι. Μετά το γλωσσάρι παρατίθενται γραπτές πηγές μέσα σε πλαίσιο και η «ματιά στο παρελθόν», που δίνει μία επιπλέον πληροφορία για την περίοδο που μελετά το κεφάλαιο, καθώς και εικόνες.

Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθεί, αν και σε ποιο βαθμό, η διδασκαλία της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο ελληνικό δημοτικό σχολείο υλοποιείται σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η έρευνά μας επικεντρώθηκε στο αν το μάθημα της Ιστορίας στην Στ' τάξη του δημοτικού διέπεται από διαπολιτισμική προσέγγιση

σε επίπεδο Προγραμμάτων Σπουδών, σχολικού εγχειριδίου και διδακτικής πρακτικής των εκπαιδευτικών.

Υπόθεση της Έρευνας

Η έρευνά μας ξεκίνησε με την υπόθεση ότι το Δ.Ε.Π.Π.Σ., το Α.Π.Σ. και το σχολικό εγχειρίδιο, επικεντρώνονται στην ελληνική Ιστορία. Υπάρχουν ελάχιστες αναφορές αλληλεπίδρασης και πολυπρισματικότητας. Δεν εφαρμόζονται εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, δεν αξιοποιείται η δραματοποίηση και τα παιχνίδια ρόλων για να καλλιεργηθεί η ιστορική ενσυναίσθηση ως μια διαδικασία γνωστικής και συναισθηματικής εμπλοκής με ιστορικά πρόσωπα για να κατανοήσουμε πώς οι άνθρωποι του παρελθόντος σκεφτόντουσαν, ένωσαν, έπαιρναν αποφάσεις, δρούσαν και αντιμετώπιζαν τις συνέπειες κάποιου πράγματος μέσα σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο και ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν γνωστικό διαπολιτισμικό, ιστορικό «έλλειμμα».

Ερευνητικά ερωτήματα σχετικά με τη διαπολιτισμική διάσταση του Δ.Ε.Π.Π.Σ., του Α.Π.Σ. και του σχολικού εγχειριδίου, στα οποία απάντησε ο ερευνητής

1	Οι στόχοι του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. διέπονται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;
2	Οι προτεινόμενες μέθοδοι διδασκαλίας του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. διέπονται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;
3	Οι προτεινόμενες μορφές αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. διέπονται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;
4	Τα περιεχόμενα του σχολικού εγχειριδίου είναι διαμορφωμένα σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Ερωτήσεις της ημι-δομημένης συνέντευξης, στα οποία απάντησαν οι Εκπαιδευτικοί

1	Ποια είναι η άποψή σας για τη διαπολιτισμική διάσταση των στόχων του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ.;
2	Κατά την άποψή σας, τα περιεχόμενα του ιστορικού εγχειριδίου διέπονται από διαπολιτισμική θεώρηση;
3	Χρησιμοποιείτε τις Νέες Τεχνολογίες, τη δραματοποίηση και το παιχνίδι ρόλων στο μάθημα της Ιστορίας;
4	Ποιες μορφές αξιολόγησης χρησιμοποιείτε στο μάθημα της Ιστορίας στη μικτή τάξη;
5	Ποιες γνώσεις και δεξιότητες πρέπει να κατέχουν οι εκπαιδευτικοί, για να διδάξουν το μάθημα της Ιστορίας σε μια μικτή τάξη, σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Υλικό της έρευνας

Το υλικό της συγκεκριμένης έρευνας περιλάμβανε:

- Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) της Ιστορίας της Στ' δημοτικού, του 2003,
- Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ.) της Ιστορίας της Στ' δημοτικού, του 2003,
- Το σχολικό εγχειρίδιο της Στ' δημοτικού: Κολιόπουλος, Ιωάννης, Μιχαηλίδης, Ιάκωβος, Καλλιανιώτης, Αθανάσιος και Μηνάογλου, Χαράλαμπος (2012), *Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου*, Στ' τάξη, Βιβλίο του μαθητή, Αθήνα: Ινστιτούτο, Τεχνολογίας, Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», που εισήχθη για πρώτη φορά στις τάξεις τη σχολική χρονιά 2012-2013,

Το υλικό της απομαγνητοφώνησης δώδεκα συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν με εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Λάρισας, το οποίο (υλικό) αναλύθηκε με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, που αποτελεί ένα συστηματικό εργαλείο για

την ανάλυση ποιοτικού υλικού και μέσα από έναν δομημένο προκαθορισμένο, αρθρωμένο αριθμό ερωτήσεων οι ερωτώμενοι εκφράστηκαν με ευελιξία.

Μεθοδολογία της Ποιοτικής Έρευνας

Η διερεύνηση της μεθοδολογίας της ποιοτικής έρευνας συμπεριλαμβάνει το δείγμα, τα ερευνητικά εργαλεία και τον τρόπο ανάλυσης των ερευνητικών δεδομένων.

Το δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν δώδεκα εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης: έξι γυναίκες και έξι άνδρες, εκ των οποίων οι έξι άνδρες εκπαιδευτικοί παρακολούθησαν κάποιο ολιγόωρο πρόγραμμα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η μία εκπαιδευτικός παρακολούθησε μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και οι δύο παρακολούθησαν ετήσιο εξ αποστάσεως πρόγραμμα στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Όλες/όλοι οι εκπαιδευτικοί δίδασκαν το μάθημα της Ιστορίας σε μικτά τμήματα της Στ' τάξης, σε σχολεία της Λάρισας. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με δημοσιογραφικό μαγνητόφωνο, τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 2019 σε σχολική τάξη. Το κλίμα της συνέντευξης ήταν θετικό και συνεργατικό. Η συνέντευξη διαρκούσε περίπου σαράντα πέντε λεπτά.

Ερευνητικά εργαλεία

Για τη διερεύνηση του θέματος συγκροτήσαμε ένα σύστημα ερωτήσεων, που λειτουργεί ως εννοιολογικό πλαίσιο με σκοπό να οδηγηθούμε στη συστηματική και σαφή ανάλυση (Kesidou, 1999: 37-38). Για τη δημιουργία του καταλόγου των ερωτήσεων λάβαμε υπόψη τα απαραίτητα στοιχεία που διαμορφώνουν ένα διαπολιτισμικά προσανατολισμένο Πρόγραμμα Σπουδών και τη θεωρία για τα σχολικά εγχειρίδια για το μάθημα της Νεότερης και της Σύγχρονης Ιστορίας, μετά τη μελέτη της σχετικής ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας.

Το υλικό των συνεντεύξεων αναλύθηκε με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, που αποτελεί ένα συστηματικό εργαλείο για την ανάλυση ποιοτικού υλικού (Μπονίδης, 1997: 188-224). Για να συλλέξουμε το υλικό της έρευνάς μας επιλέχθηκε η ημιδομημένη σε βάθος συνέντευξη. Ένας δομημένος προκαθορισμένος, αρθρωμένος αριθμός ερωτήσεων επιτρέπει την ελευθερία έκφρασης των ερωτώμενων με ευελιξία (Ιωσηφίδης, 2008: 57-58). Οι ερωτήσεις προς τους εκπαιδευτικούς ήταν ανοικτές (open questions), για να εκφράζουν τις απόψεις και τις εκτιμήσεις τους χωρίς περιορισμούς (Κελπανίδης, 1999: 78). Στο τέλος κάθε κατηγορίας, του υπό έρευνα υλικού επιχειρούσαμε την ερμηνεία με την ερμηνευτική μέθοδο, η οποία επιτρέπει την κατανόηση του υλικού στο πλαίσιο του, εντάσσοντάς το και συνδέοντάς το μ' αυτό (Μπονίδης, 2013).

Τρόπος ανάλυσης των ερευνητικών δεδομένων

Η ερευνητική διαδικασία στηρίχτηκε στην ημιδομημένη συνέντευξη, καθώς η ευελιξία με την οποία διακρίνεται, βοηθάει τον ερωτώμενο να αναπτύξει το θέμα, περιγράφοντάς το και αναλύοντάς το όπως επιθυμεί (Μάγος, 2005: 143-153). Τα αποσπάσματα των συνεντεύξεων που ακολουθούν παρακάτω, διακρίνονται σε έναν αλφαριθμητικό κώδικα που περιέχει τρεις πληροφορίες. Το γράμμα Σ χρησιμοποιείται για να δηλώσει τη συνέντευξη, το μικρό γράμμα δηλώνει το φύλο του συνεντευξιζόμενου, ενώ ο αριθμός δηλώνει τον αύξοντα αριθμό της συνέντευξης. Οι ερωτήσεις κατηγοριοποιήθηκαν σε δύο κατηγορίες: 1. Σε αυτές που αφορούν στη διαπολιτισμική εστίαση των Προγραμμάτων Σπουδών και του σχολικού εγχειριδίου, σύμφωνα με τη διερεύνηση του ερευνητή και τις ερωτήσεις που αφορούν στις διαπολιτισμικές διδακτικές προσεγγίσεις της ομάδας εστίασης (focus group) των εκπαιδευτικών. Ο ερευνητής είχε τον κρίσιμο ρόλο του διαμεσολαβητή (moderator) εξασφαλίζοντας την ισότιμη συμμετοχή όλων των εκπαιδευτικών σε κλίμα διαπολιτισμικής ευαισθησίας. Η λεπτομερής ανάλυση και ερμηνεία των αφηγήσεων έγινε με την ανάλυση

περιεχομένου (content analysis), μία τεχνική, η οποία αφορά στη συλλογή σημαντικών πληροφοριών από τα κείμενα των αφηγήσεων στη βάση προκαθορισμένων ερωτημάτων ή συστήματος κατηγοριών (Τσιώλης, 2014). Ο συνδυασμός ημιδομημένης συνέντευξης και ανάλυσης περιεχομένου συμβάλλει στον τριγωνισμό, στοιχείο που υποστηρίζει την αξιοπιστία των ερευνητικών ευρημάτων, μιας και η αποκλειστική προσκόλληση σε μία μόνο μέθοδο, στις κοινωνικές και τις ανθρωπιστικές επιστήμες προσφέρει μια πολύ περιορισμένη εικόνα, αναφορικά με την πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει τα φαινόμενα που διερευνώνται (Cohen et al. 2008).

Παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων της ποιοτικής έρευνας

Οι στόχοι του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. διέπονται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Εξετάζοντας τους γενικούς και ειδικούς στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ., διαπιστώνουμε ότι δεν γίνεται λόγος για αλληλεπίδραση των πολιτισμών. Στους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος γίνεται λόγος για παράθεση στοιχείων άλλων πολιτισμών και τη συσχέτισή τους, όμως δεν επισημαίνονται ζητήματα πολιτισμικών αλληλεπιδράσεων. Στους στόχους δεν γίνεται λόγος συνάρτησης της πολυπρισματικότητας με την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και την πλουραλιστικά εστιασμένη ταυτότητα.

Οι προτεινόμενες μέθοδοι διδασκαλίας του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. διέπονται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Ενώ στα διαθεματικά σχέδια εργασίας προτείνεται «η ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών», δεν διαφαίνεται η υποστήριξη των ομαδικών εργασιών. Παρά την πρόταση για σχέδια εργασίας και ομαδικές εργασίες, η ύλη του βιβλίου δεν είναι κατάλληλα διαμορφωμένη για ιστορική έρευνα.

Στη διδακτική μεθοδολογία δεν γίνεται λόγος για πολυπρισματική προσέγγιση των γεγονότων ούτε ανάλυση από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Δεν γίνεται συσχετισμός ιστορικών εννοιών που θα κατέληγαν σε δυνητικές γενικεύσεις, όπως αναφέρεται στην ενότητα της διδακτικής μεθοδολογίας. Υπάρχει η θετικότητα της αναφοράς ότι «η επιλογή της μορφής και της μεθόδου διδασκαλίας μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, καθώς και με τις ιδιαιτερότητες της διδακτικής ενότητας», όμως, δεν γίνεται λόγος για διαφοροποίηση της διδασκαλίας, λόγω του πολιτισμικού πλουραλισμού της τάξης.

Οι προτεινόμενες μορφές αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. διέπονται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Οι προτάσεις των Προγραμμάτων Σπουδών «για γραπτές εξετάσεις που στοχεύουν στην κριτική ανάπτυξη των μαθητών και συγκεκριμένα τα τεστ επίδοσης» που προτείνονται, καλλιεργούν ένα περιορισμένο εύρος αξιολόγησης, εστιάζοντας στις γλωσσικές ικανότητες και στη λογική σκέψη, χωρίς να γίνεται λόγος για ανάπτυξη καλλιτεχνικών και κιναισθητικών ικανοτήτων και της δημιουργικής σκέψης, που τα έχουν ανάγκη τα παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά κεφάλαια, που δεν έχουν αναπτύξει εξ αρχής την ακαδημαϊκή γλωσσική ικανότητα στη δεύτερη γλώσσα (Cummins, 2005) και έτσι θα ανέπτυσαν την αυτοπεποίθησή τους και τη βελτίωση της επίδοσής τους. Δεν αξιοποιείται ο πλουραλισμός των στυλ. Στο Πρόγραμμα Σπουδών, δεν φαίνεται να προτείνεται ο πλουραλισμός των μορφών αξιολόγησης, όπως οι εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης που εμπλέκουν ενεργά τον μαθητή στη μαθησιακή διαδικασία, όπως η αυτοαξιολόγηση, η ετεροαξιολόγηση, το portfolio κ.ά. για διεύρυνση του πεδίου των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων.

Τα περιεχόμενα του σχολικού εγχειριδίου είναι διαμορφωμένα σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Διερευνώντας τα περιεχόμενα του σχολικού εγχειριδίου, με την τεχνική της ανάλυσης περιεχομένου, διακριβώσαμε ότι δεν εστιάζουν στην έννοια της ετερότητας και της πολυπολιτισμικότητας. Η στρατιωτική και η πολιτική ιστορία υπερτερεί σε σχέση με την κοινωνική και πολιτισμική. Επικεντρώνονται στην Ελληνική Επανάσταση και στη διαδικασία συγκρότησης του ελληνικού κράτους. Δεν τηρείται η αρχή της πολυπρισματικότητας και δεν υπάρχουν συγκριτικές αναλύσεις. Επικρατεί η αφήγηση από την ελληνική οπτική γωνία.

Στο βιβλίο, οι «άλλοι» δεν παρουσιάζονται με αρνητικά χαρακτηριστικά και οι περισσότερες αναφορές είναι ουδέτερες. Δεν εντοπίζονται όμως, αναφορές για την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων, οι οποίες θα συνέβαλλαν στην καλλιέργεια της διαπολιτισμικής συνείδησης μεταξύ των λαών. Λείπουν αναφορές σε περιόδους ειρηνικής συμβίωσης, αλληλεπίδρασης και επαφής μαζί τους.

Οι πηγές είναι περιορισμένες και διαδραματίζουν συμπληρωματικό ρόλο. Δεν εντοπίστηκαν πηγές που να προβάλλουν διαφορετική οπτική από αυτήν, της κυρίως αφήγησης, ειδικά, σε περιπτώσεις που αφορούν επαφές της Ελλάδας με άλλες χώρες, όπου θα μπορούσε να παρουσιάζεται η οπτική τους. Εκτός από λίγες πηγές Ευρωπαίων, δεν υπάρχουν πηγές από Βαλκάνιους συγγραφείς. Αναφορικά, με την εικονογραφία, υπερτερεί η στρατιωτική και πολιτική εικονογραφία και υποαντιπροσωπείται η πολιτισμική, κοινωνική και οικονομική απεικόνιση της ζωής.

Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Τα ερωτήματα της ημι-δομημένης σε βάθος συνέντευξης, που εμπεριέχουν ανοικτής μορφής ερωτήματα, αρθρωμένα με τέτοιο τρόπο, που βοηθάνε στην ελευθερία της έκφρασης και στην επικοινωνιακή ευελιξία, στα οποία απάντησαν οι εκπαιδευτικοί ήταν:

Ποια είναι η άποψή σας για τη διαπολιτισμική διάσταση των στόχων του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ.;

Αυτό που διαπιστώθηκε από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών είναι ότι οι στόχοι του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. είναι ελληνοκεντρικά εστιασμένοι. Η πλειοψηφία θεωρεί τον ελληνοκεντρισμό, δικαιολογημένο στο μάθημα της Ιστορίας σε όλες τις χώρες, αν και ο εθνοκεντρισμός θεωρείται ότι αντιμετωπίζει με περιφρόνηση τις άλλες ομάδες» (Essinger, Helmut, 1993: 54-62). Πιο αναλυτικά, ειπώθηκε:

Σα1: «*Βρισκόμαστε στην Ελλάδα και είναι αυτονόητο, ότι θα δοθεί έμφαση στην ελληνική ιστορία. Δεν υπάρχει λαός, που οι στόχοι των Προγραμμάτων Σπουδών του για το μάθημα της Ιστορίας δεν επικεντρώνονται στην καλλιέργεια της φιλοπατρίας των πολιτών του*».

Σγ7: «*Οι στόχοι των Προγραμμάτων Σπουδών στο μάθημα της Ιστορίας πρέπει να είναι ελληνοκεντρικοί, να καλλιεργούν την αγάπη για την πατρίδα, την κοινή καταγωγή και τους κοινούς αγώνες*».

Η μειοψηφία τόνισε την άποψη ότι οι στόχοι των Προγραμμάτων Σπουδών οφείλουν να αναπροσαρμοστούν, να διαφοροποιηθούν και να στραφούν στην καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ταυτότητας. Χαρακτηριστικές είναι οι απαντήσεις:

Σγ11: «*Οι στόχοι των Προγραμμάτων Σπουδών στο μάθημα της Ιστορίας θα πρέπει να επαναπροσδιοριστούν και να λαμβάνουν υπόψη τη διαφορετικότητα*».

Σγ12: «*Στους στόχους των Προγραμμάτων Σπουδών στο μάθημα της Ιστορίας επικρατεί η ελληνική οπτική για την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας και υπάρχει έλλειψη της «άλλης» οπτικής*».

Συνολικά, οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τον εστιασμό της στοχοθεσίας του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. στην εθνική ιστορία. Η πλειοψηφία, σε ποσοστό 80% θεωρεί την ελληνοκεντρική οπτική αναγκαία, για την καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας και συνείδησης, μιας και το μάθημα απευθύνεται κυρίως, σε Έλληνες. Βιβλιογραφικά, η στάση της επικέντρωσης στον εθνικό εαυτό και στην εθνική υπερηφάνεια θεωρείται ότι περιφρονεί

τις όποιες μειονότητες (Νικολάου, 2007: 82). Πρόσθεσαν επίσης, την ανάγκη της συμπληρωματικής παράθεσης κεφαλαίων από την Ιστορία άλλων πολιτισμικών κοινωνιών.

Οι υπόλοιποι, σε ποσοστό 20% διαπιστώνουν την εθνοκεντρική εστίαση των στόχων του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ. τονίζοντας την ανάγκη διάνοιξης τους προς τον πολιτισμικό πλουραλισμό και τη συμπερίληψη της Ιστορίας και άλλων πολιτισμικών ομάδων καθιστώντας τους μαθητές ικανούς να επινοούν νέους τρόπους, για να ερμηνεύουν τα ιστορικά γεγονότα και να συνομιλούν με τους άλλους στη βάση του σεβασμού του δικαιώματος όλων στην ιστορία, στον αυτοπροσδιορισμό και στη διαφορετικότητα (Νάκου, 2006: 287-290), για να γνωρίσουν τα γεγονότα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, να εξετάζουν κριτικά και να αναστοχάζονται σχετικά με τις διαφορετικές ερμηνείες (Πανταζής, 2002: 215).

Κατά την άποψή σας τα περιεχόμενα του ιστορικού εγχειριδίου διέπονται από διαπολιτισμική θεώρηση;

Για το περιεχόμενο του ιστορικού εγχειριδίου, διαπιστώνεται μια συσπείρωση απόψεων, που συγκλίνουν στην αυξημένη πραγμάτευση του θέματος της Ελληνικής Επανάστασης, την οποία, η πλειοψηφία θεωρεί αναγκαία, κάνοντας την επισήμανση ότι θα μπορούσε να συμπληρωθεί με κεφάλαια ευρωπαϊκής και παγκόσμιας ιστορίας. Η πλειοψηφία θεωρεί ότι βασικός σκοπός του μαθήματος είναι η διδασκαλία της εθνικής ιστορίας για την καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης. Για το θέμα της πολυπρισματικότητας, επισήμαναν ότι δίνουν βαρύτητα στην παρουσίαση της ελληνικής οπτικής, ακολουθώντας τις επιδιώξεις του βιβλίου. Σύμφωνα με αυτούς, οι πολιτισμικά διαφορετικοί μαθητές πρέπει να διδάσκονται την εθνική ιστορία από την οπτική της κυρίαρχης ομάδας ενώ, σύμφωνα με τη λογική της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης η διδασκαλία της Ιστορίας είναι η προσέγγιση των συνεισφορών (Banks, 2004). Αναφέρουν σχετικά:

Σα2: «*Η ελληνική ιστορία πρέπει να υπερτερεί στο βιβλίο της Ιστορίας και οι αλλοδαποί μαθητές πρέπει να γίνουν κοινωνοί της, μιας Ιστορίας που έδωσε τα φώτα παγκοσμίως*».

Σγ7: «*Είμαι Ελληνίδα και θεωρώ την κυριαρχία της ελληνικής ιστορίας επιβεβλημένη. Η ελληνορθόδοξη ταυτότητα είναι αυτή που πρέπει να μας διακρίνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση*».

Η μειοψηφία επισημαίνει την πολυπρισματικότητα ως βασικό στόχο της διδασκαλίας της Ιστορίας για τη βαθύτερη κατανόηση και την πολύπλευρη θέαση των ιστορικών γεγονότων. Προτείνουν την αναδιάρθρωση της ύλης και την επικέντρωση στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία για να καλλιεργηθεί η διαπολιτισμική ταυτότητα των πολιτών. Η εξέταση ενός ιστορικού γεγονότος από διαφορετικές - τουλάχιστον δύο - οπτικές γωνίες, σημαίνει ότι το παρελθόν δεν αντιμετωπίζεται ως κλειστό σύστημα, αλλά ότι αναγνωρίζεται το γεγονός πως τα ιστορικά γεγονότα ερμηνεύονται διαφορετικά από διαφορετικές ομάδες (Bergmann, 1985: 271-272). Οι απαντήσεις που δίνουν είναι:

Σα6: «*Η ανάλυση των ιστορικών γεγονότων από πολλές πλευρές θα διεύρυνε την αμοιβαία συμβίωση και την αλληλοκατανόηση*».

Σγ12: «*Προσεγγίζω συγκρουσιακά θέματα συγκριτικά, με διαπολιτισμική θεώρηση, χωρίς να προσβάλλω τους άλλους λαούς, δίνοντας έμφαση στην καλλιέργεια της αλληλοκατανόησης*».

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι διαμορφώνονται δύο διαφορετικές θεωρήσεις, όσον αφορά στα περιεχόμενα του ιστορικού εγχειριδίου. Η μία τονίζει την καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας ως πρώτιστο σκοπό της διδασκαλίας της Ιστορίας, με την προσθήκη θεμάτων από την ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία. Η δεύτερη θεώρηση τείνει προς μια πολύπλευρη εξέταση των ιστορικών γεγονότων, μέσα από μια αναδιάρθρωση της ύλης, με σκοπό την καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης κάνοντας λόγο για τη μέριμνα συμπερίληψης θεμάτων ευρωπαϊκής, βαλκανικής και παγκόσμιας ιστορίας. Δεικνύουν τη συγκριτική προσέγγιση θεμάτων για την καλλιέργεια της αλληλοκατανόησης (Stradling, 2001: 99-100). Υποδεικνύουν επίσης την έλλειψη της πολυδιάστατης οπτικής των πηγών. Οι εκπαιδευτικοί δεν σχολιάζουν

καθόλου την εικονογράφηση και το θέμα της αλλαγής προοπτικής της ιστορικής ύλης προς μια ερευνητική προοπτική.

Χρησιμοποιείτε τις Νέες Τεχνολογίες, τη δραματοποίηση και το παιχνίδι ρόλων στο μάθημα της Ιστορίας;

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ανέφεραν ότι χρησιμοποιούν και αξιοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες, όπως τα εργαλεία: power point, youtube, ήχο, εικόνες, πολυτροπικά κείμενα για τον εμπλουτισμό του μαθήματος. Περιγράφουν χαρακτηριστικά:

Σα3: «Στο μάθημά μου έχω δικό μου υπολογιστή και προτζέκτορα και συμπληρωματικά, μαζί με την παράδοση, τις αφηγήσεις των μαθητών και την αξιολόγησή τους προβάλλω κάποιο power point ή βίντεο για να εμπλουτίσω το μάθημα».

Σα2: «Αξιοποιώ τον πολύτιμο εθνικό, οπτικοακουστικό πλούτο του αρχείου της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης, το οποίο διαθέτει αρκετά ιστορικά, για να εμπλουτίσω το μάθημα».

Η μειοψηφία αξιοποιεί τις δυνατότητες που παρέχουν οι Νέες Τεχνολογίες για πολυπρισματική εξέταση των ιστορικών γεγονότων και απαντούν σχετικά:

Σγ12: «Χρησιμοποιώ τον Η/Υ για τον εντοπισμό ιστορικών πηγών και την εξέταση διαφορετικών οπτικών γωνιών και αλληλεπιδραστική έρευνα».

Σα6: «Αξιοποιώ το διαδίκτυο για να βρω διαφορετικές πηγές και εξετάζουμε ένα θέμα πολύπλευρα».

Συνοψίζοντας, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αξιοποιεί τα οπτικοακουστικά μέσα για να κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον. Οι Ν.Τ. δεν χρησιμοποιούνται για την καλλιέργεια της ενεργητικής ιστορικής έρευνας, για να καταστούν οι μαθητές συνδημιουργοί του μαθήματος. Η μειοψηφία τους κάνει λόγο για αξιοποίηση των Ν.Τ. με σκοπό την εξέταση των γεγονότων από διάφορες οπτικές, μέσα από έγκυρες πηγές.

Αναφορικά με την αξιοποίηση της δραματοποίησης και τα παιχνίδια ρόλων στο μάθημα, δύο εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τη δραματοποίηση και τα παιχνίδια ρόλων για να καλλιεργήσουν την ιστορική ενσυναίσθηση, που είναι μια διαδικασία γνωστικής και συναισθηματικής εμπλοκής με ιστορικά πρόσωπα, για να κατανοηθεί ένα πρόβλημα εκ των έσω, εμπυθιζόμενοι σε μια συγκεκριμένη περίοδο, με σκοπό να κατανοηθούν οι αντιδράσεις των ιστορικών προσώπων σε συγκεκριμένες περιστάσεις και να γίνουν αντιληπτά τα κίνητρά τους και να προαχθεί η πολύπλευρη θέαση των γεγονότων. Δήλωσαν σχετικά:

Σα6: «Χρησιμοποιώ τη δραματοποίηση και τα παιχνίδια ρόλων για την ανάπτυξη της ιστορικής ενσυναίσθησης και την προαγωγή της πολύπλευρης θέασης των γεγονότων».

Σγ12: «Δημιουργούμε ιστορίες, μπαίνουμε στη θέση των ηρώων και κρίνουμε τον τρόπο δράσης τους».

Η πλειοψηφία δεν ασκεί τους μαθητές στην ιστορική ενσυναίσθηση ερμηνεύοντας τα ιστορικά γεγονότα μέσα από την οπτική γωνία του «άλλου». Δεν προσφεύγουν στην χρησιμοποίηση του θεατρικού παιχνιδιού, ενώ η μέθοδος αυτή βοηθάει στη βαθύτερη και πληρέστερη κατανόηση και εικόνα των γεγονότων, την ερμηνεία κινήτρων, πράξεων, αιτιών και αφορμών για διάφορους τρόπους δράσης (Καβαλιέρου, 2007: 478-480).

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι δεν αξιοποιούνται πλήρως οι δυνατότητες χρήσης των Ν.Τ., η δραματοποίηση και τα παιχνίδια ρόλων που θεωρούνται κατάλληλα για την ενεργό εμπλοκή των μαθητών στη μικτή τάξη.

Ποιες μορφές αξιολόγησης χρησιμοποιείτε στο μάθημα της Ιστορίας στη μικτή τάξη;

Όσον αφορά στην αξιολόγηση του μαθήματος της Ιστορίας, όλοι οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι εφαρμόζουν τη γραπτή αξιολόγηση, κυρίως, με τη μορφή επαναληπτικών τεστ στο τέλος της κάθε ενότητας. Επισημαίνουν σχετικά:

Σα4: «Εξετάζω γραπτά, με συνδυαστικές ερωτήσεις, τους μαθητές μου στο τέλος της κάθε ενότητας με επαναληπτικά τεστ για να εμπεδώνουν τα σχετικά κεφάλαια που διδάχθηκαν, αλλά και να λαμβάνω ανατροφοδότηση, αν επιτεύχθηκαν οι στόχοι μου».

Σγ8: «Στο τέλος της κάθε ενότητας οι μαθητές αξιολογούνται με ένα γραπτό τεστ και με συμπληρωματικές, προφορικές ερωτήσεις, μαζί με τις επαναληπτικές ασκήσεις του βιβλίου για εξάσκηση της κριτικής σκέψης».

Συνολικά, πρέπει να επισημανθεί ότι οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν την αξιολόγηση για τη γνωστική εμπέδωση των όσων διδάχθηκαν. Παρατηρείται η επικέντρωση στις παραδοσιακές μορφές αξιολόγησης και δεν αναφέρονται καθόλου σε εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, που ενδείκνυνται στις μικρές τάξεις, επειδή καλλιεργούν ένα ευρύτερο πεδίο δεξιοτήτων και ικανοτήτων, όπως η δημιουργική σκέψη, οι καλλιτεχνικές δεξιότητες, η καλλιέργεια πολλών πτυχών και ταλέντων της προσωπικότητας των παιδιών, οι οποίες συγχρόνως εμπλέκουν τους ίδιους τους μαθητές στη διαδικασία της αξιολόγησης, προωθούν την ανάληψη πρωτοβουλιών, την αυτογνωσία και την ενεργητική συμμετοχή (Hernandez, 2012: 250-293). Όλοι δίνουν προτεραιότητα στον γνωστικό τομέα, ενώ η αποτελεσματική διδασκαλία σε μικτή τάξη, πέραν της γνωστικής κατάρτισης πρέπει να συμπεριλαμβάνει και την κάλυψη του συναισθηματικού τομέα, μιας και η μικτή τάξη έχει ποικίλες και διαφορετικές ανάγκες (Κεσίδου & Παπαδοπούλου, 2008: 36-37).

Ποιες γνώσεις και δεξιότητες πρέπει να κατέχουν οι εκπαιδευτικοί, για να διδάξουν το μάθημα της διαπολιτισμικής Ιστορίας σε μικτή τάξη;

Αναφορικά με τα προσόντα που οι εκπαιδευτικοί θεωρούν αναγκαία για τη διαπολιτισμική διδασκαλία της Ιστορίας, όλοι ανέφεραν την απαιτούμενη ευρεία ιστορική γνώση των χρονικών περιόδων που καλούνται να διδάξουν. Βέβαια, πέρα από τις γνώσεις θα χρειαστεί η κατοχή δεξιοτήτων για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της διδασκαλίας στη μικτή τάξη (Κεσίδου & Παπαδοπούλου, 2008: 37-58). Επίσης, θεωρούν ότι είναι αναγκαία και η διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στη διαφορετικότητα. Απαντούν σχετικά:

Σα6: «Είναι απαραίτητη η θετική στάση και η ευαισθησία που πρέπει να έχουμε απέναντι στη διαφορετικότητα».

Σγ11: «Χρειαζόμαστε αυξημένη ιστορική ενσυναίσθηση για τη διαπολιτισμική διδασκαλία της Ιστορίας, ώστε να τοποθετούμε τον εαυτό μας στη θέση του «άλλου».

Σχετικά, με την επάρκειά τους για τη διδασκαλία της Ιστορίας σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον, οι εκπαιδευτικοί, υπογράμμισαν ότι αισθάνονται γνωστικά ανεπαρκείς, λόγω της ελλιπούς διαπολιτισμικής ιστορικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης. Επισημαίνουν σχετικά:

Σα5: «Η επιμόρφωση που λάβαμε είναι ολιγόωρη. Χρειαζόμαστε συστηματική και συνεχή επιμόρφωση σε θέματα διαπολιτισμικής διδασκαλίας για να αποκτηθεί η απαιτούμενη διδακτική επάρκεια, την οποία δεν έχουμε».

Σγ7: «Η διά βίου επιμόρφωσή μας είναι ύψιστης σημασίας για τη συνεχή ενδυνάμωση του εκπαιδευτικού μας έργου».

Στα ερευνητικά δεδομένα υπογραμμίζεται η ανεπάρκεια των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας ήδη από την αρχική τους εκπαίδευση (Κόκκινος, 2003: 113-114).

Συμπερασματικά, οι εκπαιδευτικοί τονίζουν τη γνωστική τους ανεπάρκεια για να υλοποιήσουν μια επιτυχημένη διαπολιτισμική, ιστορική διδασκαλία. Θεωρούν ότι θα πρέπει να αναπτύξουν τη διαπολιτισμική δεξιότητα (Σταυρίδου-Bausewein, 2003: 182-202), που είναι αναγκαία για τη διδασκαλία της διαπολιτισμικής ιστορίας. Αυτή αναπτύσσεται με την αυτογνωσία του ίδιου του εκπαιδευτικού, την ολοκληρωμένη αντίληψη σχετικά με τη δική του πολιτισμική-εθνική ταυτότητα, την αντίληψη που είναι απαλλαγμένη από προκατάληψη, φόβο και στερεότυπα κάθε είδους, την συναντίληψη και την κατανόηση προς το διαφορετικό, τις θετικές προσδοκίες προς τη διαφορετικότητα στην εκπαίδευση και ευρύτερα, την αναγνώριση της αξίας των άλλων πολιτισμών.

Συμπεράσματα και προτάσεις

Εξετάζοντας τους στόχους, τη διδακτική μεθοδολογία, τις μορφές αξιολόγησης του Δ.Ε.Π.Π.Σ. και του Α.Π.Σ., και τα περιεχόμενα του σχολικού εγχειριδίου από την πλευρά του ερευνητή διαπιστώνουμε τα εξής:

Όσον αφορά στους στόχους δεν γίνεται λόγος για αλληλεπίδραση των πολιτισμών. Δεν αναπτύσσεται η σύνδεση της πολυπρισματικότητας με την ιστορική σκέψη και δεν καλλιεργείται η πλουραλιστικά, εστιασμένη ταυτότητα.

Στη διδακτική μεθοδολογία δεν γίνεται πολυεστιακή προσέγγιση των γεγονότων ούτε ανάλυση από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Δεν συμπεριλαμβάνεται δηλαδή η ιστορική ματιά του «άλλου», εκτενώς στην ιστορική ύλη, η οποία είναι απαραίτητη για μια πιο αντικειμενική προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων. Στα Προγράμματα Σπουδών δεν γίνεται άμεση αναφορά στην εστίαση στα διαφορετικά στυλ των μαθητών.

Αναφορικά με τις προτεινόμενες μορφές αξιολόγησης, τα Προγράμματα Σπουδών καλλιεργούν ένα περιορισμένο εύρος αξιολόγησης και έχουν εξετασιοκεντρικό χαρακτήρα, εστιάζοντας κυρίως, στις γνωστικές ικανότητες. Δεν καλλιεργείται η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών. Παραγκωνίζεται ο συναισθηματικός και ο ψυχοκινητικός τομέας.

Το σχολικό εγχειρίδιο δεν εστιάζει στην έννοια της ετερότητας και της πολυπολιτισμικότητας. Παραγκωνίζεται η πολιτισμική ιστορία και οι αλληλεπιδράσεις των πολιτισμών. Επικρατεί η ελληνοκεντρική αφήγηση και ο ελλειμματικός συγκριτικός, ιστορικός λόγος. Οι πηγές δεν οικοδομούν την πολυπρισματική διερεύνηση.

Σχετικά με τις απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα της ημι-δομημένης συνέντευξης, όσον αφορά στους στόχους του Δ.Ε.Π.Π.Σ., του Α.Π.Σ., οι εκπαιδευτικοί διαπιστώνουν την ελληνοκεντρική εστίαση, την οποία, ως ένα βαθμό, η πλειοψηφία τη θεωρεί αναγκαία για την καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας και συνειδησης. Τονίζουν όμως, την ανάγκη της συμπληρωματικής διάνοιξης τους προς τον πολιτισμικό πλουραλισμό και τη συμπερίληψη της Ιστορίας και άλλων πολιτισμικών ομάδων. Σε ποσοστό 20% δηλώνουν ότι μέσα από το μάθημα, οι μαθητές πρέπει να γίνονται ικανοί να ερμηνεύουν τα ιστορικά γεγονότα και να συνομιλούν με τους άλλους στη βάση του σεβασμού του δικαιώματος όλων στην ιστορία, στον αυτοπροσδιορισμό και στη διαφορετικότητα (Νάκου, 2006: 287-290), για να γνωρίζουν τα γεγονότα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, να τα εξετάζουν κριτικά και να αναστοχάζονται σχετικά με τις διαφορετικές ερμηνείες (Πανταζής, 2002: 215).

Για το περιεχόμενο του ιστορικού εγχειριδίου, από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών παρατηρούμε ότι διαμορφώνονται δύο τάσεις: η θεώρηση της πλειοψηφίας, που επισημαίνει τη σπουδαιότητα της διδασκαλίας της ελληνικής ιστορίας. Συμπληρώνουν ότι πρέπει να εμπλουτιστεί με την ιστορία άλλων λαών. Διαφαίνεται η παραδοσιακή αντίληψη για την Ιστορία, που θεωρεί την Ιστορία ως μάθημα οικοδόμησης της εθνικής ταυτότητας. Η δεύτερη θεώρηση που σκιαγραφείται και αφορά στην ομάδα της μειοψηφίας των εκπαιδευτικών συσπειρώνεται στην πρόταση της αναδιάρθρωσης και μεταμόρφωσης της ύλης. Συντάσσεται με τη μετασηματιστική προσέγγιση του μαθήματος. Αναγνωρίζεται η μη ουσιαστική πραγμάτευση της διαπολιτισμικής διεύρυνσης του μαθήματος, η έλλειψη εστίασης στον πολιτισμικό πλουραλισμό, η μη ενίσχυση της ερευνητικής ψηλάφησης και η μη διαδραστική διαχείριση των πηγών.

Σε σχέση με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών, τη δραματοποίηση και το παιχνίδι ρόλων στο μάθημα της Ιστορίας, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ανέφεραν ότι χρησιμοποιούν και αξιοποιούν τις Νέες Τεχνολογίες για τον εμπλουτισμό του μαθήματος. Η μειοψηφία διαφαίνεται να κάνει προσπάθειες για αξιοποίηση των Ν.Τ. προς μια πολυπρισματική εξέταση των ιστορικών γεγονότων, για την καλλιέργεια της ενεργητικής ιστορικής έρευνας και για να καταστήσει τους μαθητές συνδημιουργούς του μαθήματος.

Αναφορικά με την αξιοποίηση της δραματοποίησης και τα παιχνίδια ρόλων στο μάθημα, η μειοψηφία χρησιμοποιεί τη δραματοποίηση και τα παιχνίδια ρόλων για καλλιέργεια της

ιστορικής ενσυναίσθησης και για να προαχθεί η πολύπλευρη θέαση των γεγονότων στη μικτή τάξη.

Για τις μορφές αξιολόγησης που χρησιμοποιούν στο μάθημα της Ιστορίας στη μικτή τάξη, όλοι οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι εφαρμόζουν τη γραπτή αξιολόγηση κυρίως, με τη μορφή επαναληπτικών τεστ στο τέλος της κάθε ενότητας. Η αξιολόγηση εστιάζεται στη γνωστική εμπέδωση της διδαχθείσας ύλης. Παρατηρείται η επικέντρωση στις παραδοσιακές μορφές αξιολόγησης και δεν αναφέρονται σε εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης στις μικρές τάξεις, που καλλιεργούν ένα ευρύτερο πεδίο δεξιοτήτων και στάσεων. Δεν δίνεται έμφαση στις δεξιότητες και στις στάσεις, χαρακτηριστικά που συναπαρτίζουν το πεδίο της διαπολιτισμικής δεξιότητας.

Διερευνώντας το πεδίο των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων που πρέπει να κατέχουν οι εκπαιδευτικοί, για να διδάξουν το μάθημα της διαπολιτισμικής Ιστορίας σε μικτή τάξη, επισημάνθηκε η απαιτούμενη ευρεία ιστορική γνώση. Τονίζεται το γνωστικό διαπολιτισμικό τους κυρίως, έλλειμμα, αλλά και η ανάγκη καλλιέργειας της διαπολιτισμικής δεξιότητας, απαιτώντας συστηματική και συνεχή επιμόρφωση.

Βιβλιογραφία

Banks, J. A. (2004³). *Εισαγωγή στην πολυπολιτισμική εκπαίδευση*, μετάφραση: Νικηφόρος Σταματάκης. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Bennett, Christine I. (2007). *Comprehensive Multicultural Education. Theory and Practice*. Boston: Pearson Education, p.p. 196-221.

Coelho, El. (2007). *Διδασκαλία και μάθηση στα πολυπολιτισμικά σχολεία*, μτφρ.: Ομάδα εκπαιδευτικών. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο, σ.σ. 513-515.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Cummins, J. (2005²). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της ετερότητας*, μτφρ.: Σουζάνα Αργύρη. Αθήνα: Gutenberg.

Essinger, H. (1993). „Interkulturelle Erziehung – Ein Arbeitsprinzip“, in: Helmut Essinger & Ali Uçar (Hrsg.), *Erziehung: Interkulturell, Politisch, Antirassistisch. Von der interkulturellen zur antirassistischen Erziehung*. Felsberg: Migro Verlag, σ.σ. 54-62.

Hernandez, H. (2012). *Multicultural Education. A Teacher's Guide to Linking Context, Process and Content*. Columbus, Ohio: Merrill, σ.σ. 250-293.

Kesidou, An. (1999). *Die europäische Dimension der griechischen und baden-württembergischen Lehrpläne und Schulbücher der Sekundarschule: an den Beispielen Geographie, politische Bildung, Geschichte und Literatur*. Frankfurt am Main, New York: Peter Lang, σ.σ. 37-38.

Posner, G. (2004³). *Analyzing the Curriculum*. New York: McGraw-Hill, p.p. 14-19.

Stradling, R. (2001), *Teaching 20th-Century European History*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, p.p. 99-100

Βαϊνά, Μ. (1997). *Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον εικοστό πρώτο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg - Γεώργιος και Κώστας Δαρδανός.

Γκόβαρης, Χρ., Θεοδωροπούλου, Έ. & Κοντάκος, Αν. (επιμ.) (2007). *Η παιδαγωγική πρόκληση της πολυπολιτισμικότητας, Ζητήματα θεωρίας και πράξης της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*. Αθήνα: Ατραπός, σ.σ. 9-15.

Δαμανάκης, Μ. (2002⁵). *Η Εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα, Διαπολιτισμική Προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, σ. 110.

Ευαγγέλου, Οδ. (2007). *Διαπολιτισμικά Αναλυτικά Προγράμματα*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γεώργιος Δαρδανός, σ. 150.

Καβαλιέρου, Μ. (2007). «Η δραματοποίηση ως διδακτική πρακτική και η χρήση της στη διδασκαλία της Ιστορίας. Στο: Κανακίδου, Ελένη & Παπαγιάννη, Βασιλική (1998), *Διαπολιτισμική Αγωγή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 46.

Κελπανίδης, Μ. (1999). *Μεθοδολογία της Παιδαγωγικής Έρευνας με Στοιχεία Στατιστικής*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κώδικας, σ. 78.

Κεσίδου, Αν. και Παπαδοπούλου, Β. (2008.) «Η διαπολιτισμική διάσταση στη βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: αναγκαιότητα και εφαρμογές». *Παιδαγωγική Επιθεώρηση* 45, σ.σ. 36-58.

Κεσίδου, Αναστασία (επιμ.) (2008). «Διδακτικές προσεγγίσεις στο πολυπολιτισμικό σχολείο: Αρχές της Διαπολιτισμικής Διδακτικής». Στο: *Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - Διδασκαλία και μάθηση στο πολυπολιτισμικό σχολείο: διδακτικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικό υλικό*. Πρακτικά ημερίδας (Θεσσαλονίκη, 10 και 11 Δεκεμβρίου 2007). Θεσσαλονίκη: Λιθογραφία, σ. 28.

Κόκκινος, Γ. (2003). *Επιστήμη, Ιδεολογία και Ταυτότητα. Το μάθημα της Ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: Μεταίχιμο, σ.σ. 113-114.

Λεοντσίνης, Γ. Ν. (2007). *Πολυπολιτισμικότητα και Σχολική Ιστορία*. Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός, σ.σ. 27-28.

Μάγος, Κ. (2005). «Ευτυχώς εδώ δεν έχουμε ξένους»: Η αναγκαιότητα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη διαπολιτισμική εκπαίδευση». Στο: Π. Γεωργογιάννης (επιμ.) (2005). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Ελληνικά ως δεύτερη ξένη γλώσσα*, τόμος II, Πρακτικά 8^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου (Πάτρα, 8-10 Ιουλίου 2005). Πάτρα, σ.σ. 143-153.

Μπονίδης, Κ. (2013). «Η ανάλυση περιεχομένου ως μία μικτή ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση ανάλυσης κειμένων». Στο: Πουρκός, Μάριος (επιμ.), *Δυνατότητες και όρια της μείξης των μεθοδολογιών στην κοινωνική, ψυχολογική και εκπαιδευτική έρευνα: επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα των προοπτικών διερεύνησης του ερευνητικού σχεδιασμού*. Αθήνα: Ίων.

Νάκου, Ειρ. (2006). «Διδακτική της Ιστορίας, υλικός πολιτισμός και μουσεία». Στο: Γιώργος Κόκκινος και Ειρήνη Νάκου (επιμ.), *Προσεγγίζοντας την ιστορική εκπαίδευση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Μεταίχιμο, σ.σ. 287-290.

Νικολάου, Γ. (2007). «Ετερότητα και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση μέσα από το πρίσμα της Κριτικής Θεωρίας», *Συγκριτική και Διεθνής Επιθεώρηση*, 9, σ. 82

Πανταζής, Β. (2002). Το μάθημα της Ιστορίας-Διαπολιτισμική μάθηση στο μάθημα της Ιστορίας, *Μακεδόν*, 10, σ. 215.

Πανταζής, Β. Α. (2004). «Πολυπολιτισμικός εκπαιδευτικός». Στο: Μπαγάκης, Γιώργος (2004) (επιμ.), *Ο εκπαιδευτικός και το αναλυτικό πρόγραμμα*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχιμο, σ.σ. 211, 264-274.

Σταυρίδου-Bausewein, Γ. (2003). «Ένα διδακτικό μοντέλο για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων. Στο: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών (επιμ.), *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση-Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα*. Πρακτικά 5^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου, Πάτρα, σ.σ. 182-202.

Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.

ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. (2003α). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Α.Π.Σ. Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Π.Ι.. Προσβάσιμο στο: <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>, [ανακτήθηκε στις 23/04/2019], σ.σ. 185-188.